

Fuinneamh inár saol laethúil

Súil thapa ar an gceacht

Tosaigh trí shúil a chaitheamh timpeall an tseomra ranga ar rudaí atá ag obair leo féin (soilse, an clár, an téitheoir, an clog), agus coinneigh siar an focal fuinneamh go dtí an teagasc ag an gclár. Léirigh na ceithre jab le sampla oibrithe ar chlog an bhalla, ansin cuir grúpaí ar thóraíocht cártaí pictiúr ag fiafraí cad a dhéanadh gach rud mura mbeadh aon chumhacht aige. Sórtálann na grúpaí na cártaí céanna faoi na lipéid Soilsiú, Téamh, Gluaiseacht agus Fuaim a dhéanamh. Breacann siad trí ró rud/jab agus ró bia-go-corp amháin sa Dialann Imscrúdaithe. Críochnaíonn siad le comhroinnt i mbeirteanna faoi na jabanna a chonaic siad agus faoin áit as a dtagann a bhfuinneamh féin.

Cuspóirí foghlama

- Jabanna a dhéanann fuinneamh sa bhaile, ar scoil agus le linn súgartha a aithint (soilsiú, téamh, gluaiseacht, fuaim a dhéanamh)
- Ár bhfuinneamh féin a rianú siar go dtí an bia

Sula mbuailfidh an clog – ullmhúchán

Priontáil an tsraith cártaí pictiúr agus cuir i bpacáistí beaga grúpa iad roimh an gceacht; coinneigh béal faoi iad go dtí an tóraíocht. Ullmhaigh ceithre lipéad mhóra jab do gach grúpa (Soilsiú, Téamh, Gluaiseacht, Fuaim a dhéanamh) nó glan ceithre chúinne deisce. Bíodh leathanach na Dialainne Imscrúdaithe réidh agat.

Ábhair

Mír	Líon	Do gach	Foinse	Ionadach saor
cártaí pictiúr ar jabanna fuinnimh (sraith de 12 íomhá le fotheidil ghearra amháin: soilse, radaitheoir, bus, cloigín, tóirse, citeal, rothar, callaire, clár bán, triomadóir gruaige, meaisín níocháin, feadóg; níl aon jab fuinnimh priontáilte ar thaobh an dalta)	1	grúpa	leagan inphriontáilte a chuirtear ar fáil	gearrthóga as irisí nó as catalóga de na rudaí laethúla céanna le fotheideal gearr lámhscríofa, nó deilbhíní simplí tarraingthe ar nótaí greamaitheacha (fós gan aon fhocal jab ar thaobh an dalta)
cártaí lipéid jab (Soilsiú, Téamh, Gluaiseacht, Fuaime a dhéanamh)	1	grúpa	seomra ranga	ceithre nóta ghreamaitheacha leis na focail jab
Leathanach sa Dialann Imscrúdaithe	1	dalta	leagan inphriontáilte a chuirtear ar fáil	tábla línithe tarraingthe sa chóipleabhar leis na ceannteidil seo: rud a úsáideann fuinneamh · an jab a dhéanann sé

Pointe sábháilteachta

Gan aon ní seachas gnáthghluaiseacht an tseomra ranga. Ní dhéanfaidh na daltaí aon bhlaiseadh, aon obair le teas ná aon obair leictreach. Coinnigh na pasáistí glan nuair a bhíonn grúpaí ag sórtáil cártaí ar na deasca.

Céimeanna teagaisc

- **Ag Tosú:** Coinnigh éadrom é agus ó bhéal amháin. Lig do na daltaí glaoch amach na rudaí a fheiceann siad ag obair; glac le freagraí laethúla ar nós leictreachas nó cadhnraí, ach coinnigh siar an focal fuinneamh don chéad chéim eile. Ná taispeáin na cártaí pictiúr fós.
- **Cad iad na jabanna a dhéanann fuinneamh?:** Ainmnigh fuinneamh, ansin na ceithre jab i línte gearra labhartha le dhá nó trí fhocal ar an gclár do gach ceann. Dírigh méar ar shamplaí sa seomra ranga seachas sainmhínithe a scríobh. Pléigh an sampla oibrithe le clog an bhalla go hiomlán (fiafraigh → tuar → seiceáil → breathnaigh → smaoinigh) sula dtugtar amach aon chárta. Coinnigh siar ár bhfuinneamh féin go dtí go mbeidh an tóraíocht cártaí thart.
- **Cad a tharlódh gan chumhacht?:** Grúpaí beaga, cúpla cárta ag gach grúpa, timpeall deich nóiméad. Ná hiarr orthu na ceithre jab a ainmniú fós; is é sin an chéad chéim eile. Brúigh an cheist a spreagann iad le breathnú: cad a tharlódh mura mbeadh aon chumhacht aige ar chor ar bith? Fan ar fhreagraí ar nós lampa dorcha, radaitheoir fuar, gaotrán socair, raidió ciúin. Iarr ar ghrúpa amháin an 'cad a tharlódh dá...' is fearr leo a rá os ard.
- **Sórtáil de réir an jab fuinnimh:** Sórtálann na grúpaí na cártaí a d'úsáid siad cheana faoi na ceithre lipéad jab, á gcur in áit lena lámha. Athluaigh an méid a deir siad mar soilsiú / téamh / gluaiseacht / fuaim a dhéanamh. Maidir leis an gclár bán idirghníomhach, glac le 'pictiúir a thaispeáint' ach ansin treoraigh chuig soilsiú iad mar go lasann an scáileán; maidir leis an meaisín níochnáin, socraigh ar ghluaiseacht mar an príomhjab. Fiafraigh díobh cé na jabanna fuinnimh atá le feiceáil acu sa seomra díreach anois.
- **Breac síos i do dhialann:** Léigh na línte ar an gclár ina dhá chuid: ar dtús na trí ró rud/jab, ansin an ró corp-agus-bia. Ceithre ró ar a laghad san iomlán. Tairg na tosaitheoirí abairte 'Úsáideann an ____ fuinneamh chun ____.' agus 'Faigheann mo chorp fuinneamh ó bhia ionas gur féidir liom ____.' Coinnigh an t-am scríbhneoireachta iomlán ionas go gcríochnóidh na scríbhneoirí atá fós ag forbairt sula ndéantar comhroinnt.
- **Cad a thugamar faoi deara?:** Plé i mbeirteanna ar dtús, ansin bailigh cúpla freagra faoi na ceithre fhocal jab móide bia → sinne, ag scríobh fhocail na ndaltaí féin. Spreag iad leis na ceisteanna seo: cén jab is mó a úsáidimid sa seomra ranga seo, cad a stopfadh gan fuinneamh, agus cén fáth a dteastaíonn bia uainn roimh an gCorpoideachas. Cuir na cártaí ar ais sna pacáistí go néata.

Cad ba cheart a fheiceáil

Sórtáil leis an tsraith iomlán: Soilsiú: soilse an tseomra ranga, tóirse, clár bán idirghníomhach; Téamh: radaitheoir, citeal, triomadóir gruaige; Gluaiseacht: bus scoile, rothar, meaisín níochnáin; Fuaim a dhéanamh: cloigín druil dóiteáin, callaire/raidíó, feadóg. Ba cheart go mbeadh trí ró rud/jab agus ró bia-go-corp amháin sa dialann. Nuair a chuirtear an clár bán nó an meaisín níochnáin in áit aisteach, mearbhall faoin bpríomhjab is cúis leis de ghnáth, ní smaoineamh mícheart: athluaigh soilsiú nó gluaiseacht.

Míthuiscintí agus idirghabhálacha

- **Deir na daltaí nach bhfuil i gceist le fuinneamh ach leictreachas.** — Coinnigh an fócas ar an jab atá á dhéanamh, ní ar an mbreosla. Luaigh an bia dár gcoirp agus na breoslaí a úsáidtear chun tithe a théamh, ansin fill ar shoilsiú, ar théamh, ar ghluaiseacht agus ar fhuaim a dhéanamh.
- **Ní chuireann na daltaí an rothar ach faoi chumhacht daoine agus ní shórtálfaidh siad é faoi ghluaiseacht.** — Glac leis gur daoine a sholáthraíonn an fuinneamh, ansin fiafraigh cén jab atá á dhéanamh ag an bhfuinneamh: bogann an rothar sinn fós, mar sin téann sé sa ghrúpa Gluaiseacht.
- **Deir na daltaí gurb é jab an chláir bháin idirghníomhaigh pictiúir a thaispeáint, mar sin ní chuirfidh siad faoi shoilsiú é.** — Glac leis an méid a deir siad, ansin athluaigh: feicimid na pictiúir mar go lasann an scáileán, mar sin sórtálaimid faoi shoilsiú é.

Difreáil

Ag teacht chun cinn	Ag forbairt	Inniúil
• Tairg na tosaitheoirí abairte ar an gclár agus suigh leo ag bord an mhúinteora chun trí ró rud/jab a chríochnú roimh an ró bia. • Tabhair sraith níos lú de chártaí tosaigh ionas nach sórtálfaidh an grúpa ach dhá nó trí shampla shoiléire ar dtús.	• Tar éis na príomhshórtála, cuir cárta breise amháin leis ag an am ón gcuid eile den tsraith. • Spreag iad leis an gceist 'An soilsiú é sin nó gluaiseacht?' agus iad ag scríobh ionas go bhfanfaidh na lipéid jab beacht.	• Tabhair an tsraith níos iomláine de na cártaí atá fágtha le sórtáil a luaithe atá greim daingean acu ar an gcéad cheithre cinn. • Cuireann na daltaí a chríochnaíonn go tapa sampla breise amháin ón mbaile (cuisneoir, lampa, tóstaer) ar ró breise sa dialann gan pacáiste nua cártaí.

Nasc traschuraclaim

Nasc le plé OSPS ar ithe sláintiúil: an bricfeasta agus an lón mar bhreosla don rith sa chlós agus don smaointeoireacht tráthnóna.